บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน ส่งผลทำให้สภาพสังคมไทยในยุคนี้เป็นยุคที่ประชาชนตกอยู่ในภาวะวิกฤตต้องเผชิญกับปัญหาการว่างงาน ความยากจน ครอบครัวแตกแยก และไร้ซึ่งความร่วมมือร่วมใจ สังคมตกอยู่ในกระแสบริโภคนิยมที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม มีการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เน้นเทคโนโลยีและความต้องการกำลังแรงงานที่มีความรู้ ความสามารถมาใช้ในการพัฒนาประเทศ มีการรับเอาวิถีการดำเนินชีวิตจากต่างประเทศมาโดยไม่ปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของประเทศไทย การพัฒนาการศึกษาที่จะช่วยให้ประชาชนรู้เท่าทันกลับขาดเอกภาพเชิงนโยบาย ทำให้คุณภาพการศึกษาของประเทศยิ่งลดต่ำลง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สกศ., 2545)

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ซึ่งมีตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ เมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงกระบวนการทางความคิดในการดำรงชีวิตอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงของโลก

ในทางการศึกษา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนับเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงเนื่องจากเป็นหลักคิดหลักปฏิบัติที่สามารถช่วยให้เด็ก เยาวชน และพลเมืองของประเทศ พัฒนาคุณสมบัติอันพึงประสงค์ที่เป็นเป้าหมายของการศึกษาได้ การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นต้องทำ ซึ่งปัญหาที่พบในการจัดการศึกษาในรูปแบบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นลักษณะที่ตัวผู้สอนขาดการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ และไม่มีการสอนกระบวนการคิดให้กับผู้เรียนแต่จะไปวัดผลการเรียนรู้จากความรู้ที่ผู้เรียนได้รับ (มูลนิธิสยามกัมมาจล, 2554 อ้างถึงใน ทิศนา แขมมณี, 2558) ซึ่งจะเห็นได้ว่าการที่จะพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรเริ่มต้นจากการพัฒนาที่บุคคลที่จะไปเป็นครูผู้สอนให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งก็คือ นักศึกษาวิชาชีพครู ซึ่งต่อไปจะเป็นบุคคลที่ให้ความรู้ ความคิด และการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อเยาวชนของชาติ ซึ่งการจัดการศึกษาให้กับบุคคลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ การจัดการศึกษาจะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิผล ต้องอาศัยผู้เรียนในการเป็นองค์ประกอบที่

สำคัญที่สุดของการจัดการศึกษา ซึ่งในการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทักษะการคิดถือได้ว่าเป็นหัวใจของพัฒนาการของมนุษย์ด้วยเหตุที่มนุษย์เราต่างจากสัตว์ เพราะเรามีกระบวนการคิดตั้งแต่กำเนิด และสามารถพัฒนาทักษะทางความคิดได้อย่างไร้ขอบเขต ทักษะการคิดจึงถือเป็นหัวใจของการพัฒนาในทุกๆด้าน (ศศิภา จงรักโชคชัย, 2557)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ได้กำหนดพันธกิจเกี่ยวกับพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีคุณธรรม เรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะและการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย สถาบันทางสังคมและชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง สามารถปรับตัวรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งยังกล่าวถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงมีสติปัญญาที่รอบรู้ และมีจิตใจที่สำนึกในคุณธรรม จริยธรรม มีความเพียร มีโอกาสและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต ควบคู่กับการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในสังคมและสถาบันทางสังคมให้เข้มแข็งและเอื้อต่อการพัฒนาคน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11, 2555) ซึ่งจะเห็นได้ว่าในเรื่องของการเรียนรู้เพื่อให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงมีผลต่อการดำรงชีวิต และช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวได้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไป

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้แบบ “ฉลาดรู้” เปรียบเสมือนการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับผู้เรียนในการไปเผชิญปัญหาชีวิตสังคม วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเป็นฐานคิดที่สำคัญยิ่งในการนำมาประยุกต์ใช้ในการสอนหรือการดำรงชีวิตในโลกยุคปัจจุบัน (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2549) ดังนั้นการศึกษาที่เน้นทักษะและกระบวนการทางการคิด หรือมีฐานทางความคิดที่ดีจะเป็นแนวทางการเชื่อมโยงในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดีตามไปด้วย

มนตรี วงษ์สะพาน (2556) ได้กล่าวว่า วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพหนึ่งที่ควรจะต้องมีการพัฒนาทางทักษะการคิด เพื่อที่จะได้เกิดทักษะกระบวนการทางความคิดที่เป็นประโยชน์ การคิดเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญที่จะส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดด้านอื่นๆ ที่สูงขึ้น ซึ่งจะช่วยให้รู้ข้อเท็จจริง รู้เหตุผลเบื้องต้นของสิ่งที่เกิด เข้าใจความเป็นมาของเหตุการณ์ เพื่อนำมาตัดสินใจแก้ปัญหาหรือตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง ด้วยความสำคัญดังกล่าวจึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการคิดให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญก็คือ นักศึกษาวิชาชีพครู ที่จะต้องไปประกอบอาชีพเป็นครูในอนาคต ดังนั้นนักศึกษาวิชาชีพครูจึงควรทำความเข้าใจและนำกระบวนการคิดมาบูรณาการเข้ากับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ซึ่งการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนในยุค

ปัจจุบันได้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อการพัฒนาคุณสมบัติอันพึงประสงค์ที่เป็นเป้าหมายของการศึกษาไทย

จากปัจจัยของการเรียนรู้ รวมทั้งสื่อในรูปแบบต่างๆ ที่เป็นแหล่งทางความรู้ ได้พัฒนาก้าวไกลอย่างมาก และเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกดังได้กล่าวมาในข้างต้น จะเห็นได้ว่ากระแสโลกาภิวัฒน์ส่งผลต่อการศึกษาไทย ทั้งในด้านที่เป็นประโยชน์ หรือเป็นโอกาส ในขณะเดียวกันก่อให้เกิดภัยคุกคามต่อการศึกษาไทย ซึ่งการศึกษามีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนการสอนและใช้โอกาสจากโลกาภิวัตน์ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาไทยมากที่สุด(ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์, 2544) จึงทำให้ “ครู” ต้องมีการปรับตัวในเรื่องของการถ่ายทอดความรู้เพื่อให้ได้ “ผลผลิต” ที่มีคุณภาพ นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สกศ., 2545) ได้กำหนดนโยบายในการจัดการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สามารถช่วยเหลือตนเองและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ซึ่งการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดของนักศึกษาวิชาชีพครูย่อมส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ไปในทิศทางที่มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และเป็นวิธีการรูปแบบหนึ่งที่จะช่วยให้นักศึกษาวิชาชีพครูได้พัฒนาทักษะกระบวนการคิดโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาสอดแทรกในการพัฒนาตนเอง

โครงการวิจัยนี้ผู้วิจัยต้องการพัฒนาทักษะการคิดของนักศึกษาวิชาชีพครูในระดับชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ซึ่งเป็นนักศึกษาในสาขาวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนในระดับปฐมวัย และนักศึกษาระดับชั้นปีที่ 3 นี้เป็นผู้ที่อยู่ในระดับที่ได้รับประสบการณ์ทางสังคมจากสถานศึกษามาในระดับนึง นอกจากนี้ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาในระดับปฐมวัยเป็นวัยที่เราควรจะต้องให้ความสำคัญและมีการปลูกฝังทักษะการคิดให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนตั้งแต่ในวัยเด็ก เพื่อที่จะเติบโตไปเป็นอนาคตของชาติที่มีประสิทธิภาพโดยผ่านแนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการที่จะทำให้เด็กหรือผู้เรียนเกิดการพัฒนาทางทักษะการคิดนั้น ผู้สอนควรจะต้องได้รับการปลูกฝังทางทักษะการคิดด้วยเช่นกัน จากที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการที่จะให้นักศึกษาวิชาชีพครูได้เห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ให้มีความเป็นรูปธรรมและมีรายละเอียดเพียงพอต่อการส่งเสริมให้นักศึกษาวิชาชีพครูสามารถพัฒนาตนเองได้ และเพิ่มพูนความรู้ทักษะกระบวนการในการคิด สามารถวิเคราะห์ให้เห็นสภาพการณ์ เงื่อนไข การกระทำ ผลลัพธ์ ของกระบวนการนั้นๆ เป็นการได้ประโยชน์และเป็นข้อมูลพื้นฐานให้กับการพัฒนานักศึกษาวิชาชีพครูได้ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ผลของการใช้โปรแกรมฯ ก่อนและหลังเป็นอย่างไร และหลังการใช้โปรแกรมฯ นักศึกษาวิชาชีพครูกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนทักษะการคิดแตกต่างกันหรือไม่

2. โปรแกรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดของนักศึกษาวิชาชีพครู มีลักษณะเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างและทดลองใช้โปรแกรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดของนักศึกษาวิชาชีพครู

สมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานของการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดของนักศึกษาวิชาชีพครู ครั้งนี้ว่า

1. หลังการทดลองใช้โปรแกรมฯ คะแนนทักษะการคิดของนักศึกษาวิชาชีพครูกลุ่มทดลองสูงกว่านักศึกษาวิชาชีพครูกลุ่มควบคุม

2. นักศึกษาวิชาชีพครูกลุ่มทดลอง มีคะแนนทักษะการคิดหลังการทดลองใช้โปรแกรมฯ สูงกว่าก่อนการทดลองใช้โปรแกรมฯ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิธีการวิจัยเชิงพัฒนา มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาวิชาชีพครู สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 3 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรต้น คือ โปรแกรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวแปรตาม คือ ทักษะการคิดของนักศึกษาวิชาชีพครู

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

3. ระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย คือ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559

นิยามศัพท์

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิตของคนในทางสายกลางอย่างเรียบง่ายตามฐานะ มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน รู้จักเก็บออมและประหยัด รู้จักประยุกต์ใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมถึงการส่งเสริมคุณธรรมในด้านความซื่อสัตย์ ความอดทน ความรับผิดชอบ และการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น

ทักษะการคิดของนักศึกษาวิชาชีพครู หมายถึง ความสามารถในการคิดที่อาศัยกระบวนการทางปัญญา ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมต่างๆ โดยนำมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ สังเคราะห์ และประเมินอย่างมีระบบและเหตุผล เพื่อให้ได้แนวทางในการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม ทักษะการคิดของนักศึกษาวิชาชีพครูประเมินโดยการใช้แบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดทักษะการคิดที่จะให้เกิดกับนักศึกษาวิชาชีพครู ประกอบด้วย

ทักษะการคิดแก้ปัญหา หมายถึง การที่นักศึกษาวิชาชีพครูสามารถเข้าใจและอธิบายได้ถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และวิธีการในการแก้ปัญหานั้น

โปรแกรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยนำทฤษฎีและหลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม สื่อ และการประเมินผล มาพัฒนาการเรียนรู้ให้กับนักศึกษาวิชาชีพครูได้แสดงความคิดเห็น หรือปฏิบัติ เกี่ยวกับความพอประมาณ การมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี รวมทั้งการปลูกฝังความรู้คู่คุณธรรม เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาวิชาชีพครูเกิดทักษะการคิดโดยกระบวนการของโปรแกรมฯ ใช้แนวการจัดการเรียนรู้การคิดโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอร์แรนซ์ (Torrance’s Future Problem Solving Instructional Model) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้น ได้แก่ ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้น ขั้นการรวบรวมข้อมูลและสรุปปัญหา ขั้นการเลือกวิธีการแก้ปัญหา และขั้นการนำเสนอวิธีการในการแก้ปัญหา

การพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อส่งเสริมทักษะการคิด หมายถึง การศึกษาการจัดการเรียนรู้การคิดโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอร์แรนซ์ เพื่อนำมาใช้ในการส่งเสริมทักษะการคิดของนักศึกษาวิชาชีพครู แล้วนำสาระมาจัดทำเป็นโปรแกรมฯ โดยมีการจัดระบบดำเนินการที่ประกอบด้วย หลักการของโปรแกรมฯ วัตถุประสงค์ของโปรแกรมฯ ลักษณะกิจกรรมของโปรแกรมฯ เนื้อหาของโปรแกรมฯ และการประเมินผลของโปรแกรมฯ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้สร้างและศึกษาผลการใช้โปรแกรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดของนักศึกษาวิชาชีพครู

2. สร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้และต่อยอดทักษะการคิดของนักศึกษาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง

3. นำเสนอบทความในรูปแบบต่างๆ เช่น การตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ หรือเอกสารสิ่งพิมพ์ในท้องถิ่น

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี